

Саєнко Владислав Олександрович

студент гр. ФПФМ-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н., доцент Сидор І. П.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТЛУМАЧЕННЯ СУТНОСТІ ДЕРЖАВНОГО КРЕДИТУ

Виконання державою своїх функцій супроводжується необхідністю пошуку додаткових джерел їх фінансового забезпечення. За умови, коли діяльність держави виходить за межі її фіскальних можливостей, які забезпечуються за рахунок сплати податків і зборів, виникає необхідність у залученні інших джерел фінансування, як правило, позикових. Вирішити питання недостатньої кількості фінансових ресурсів та додаткової потреби в них може державний кредит як різновид позикових фінансів. Грошові кошти, які держава може запозичити, залучаються на ринку позичкових капіталів, та забезпечують необхідний обсяг її фінансових ресурсів.

Розглядаючи зміст державного кредиту варто зазначити, що він є одним із видів кредиту, а відтак йому притаманні ознаки та принципи, які характеризують кредитні відносини в цілому. Таким чином, вважаємо за доцільне розглянути генезис кредиту, його ознаки, передумови та принципи.

Поняття «кредит» походить від латинського «credo», що означає «довіра», «credere» – вірити, «creditum» – ввірене, тобто, передбачає передачу речі із впевненістю, що вона буде повернута.

Велика кількість вітчизняних науковців і практиків розглядають кредит як сукупність економічних відносин, які виникають між кредитором та позичальником з приводу акумуляції тимчасово вільних фінансових ресурсів і їх використання на умовах поверненості та оплатності [1, с. 155; 2, с. 9]. Західна фінансова школа трактує поняття кредит пропонує як сукупність певних благ, які надаються в тимчасове користування [3; 7].

Кредитні відносини функціонують між двома основними суб'єктами: кредитором, котрий надає позику, та позичальником, котрий отримує позику. Метою кредитора при наданні вільних грошових коштів у тимчасове користування є отримання доходу у формі позикового процента, метою позичальника є задоволення тимчасової потреби у додаткових грошових коштах. У фінансовій науці визначено чотири принципи кредитування, а саме:

- строковість (позику надають на відповідний термін);
- поворотність (необхідність повернення позичених коштів після завершення обумовленого терміну);
- платність (отримання проценту як винагороду за тимчасове користування грошовими коштами);
- забезпеченість (використання застави або поручителя як третьої особи, яка гарантує кредитору повернення позики).

Окрім поданих принципів, вчені визначають також і такі як: прибутковість, цільове призначення, надійність тощо. На нашу думку, принцип

прибутковості повторює принцип платності, а зміст принципу надійності розкриває принцип забезпеченості. Відтак, нема необхідності одночасно визначати принцип прибутковості та принцип платності, а також принцип забезпеченості і принцип надійності.

Аналізуючи наукові підходи стосовно визначення державного кредиту, відзначимо, що найбільш поширеним є трактування даної дефініції як системи економічних відносин, яка призводить до залучення тимчасово вільних грошових коштів фізичних і юридичних осіб для покриття бюджетного дефіциту.

В економічній літературі існує багато підходів до визначення поняття «державний кредит» за його економічною сутністю, поданих вітчизняними вченими економістами. У табл. 1 узагальнено підходи авторів до визначення поняття «державний кредит». Наведені термінологічні поняття відрізняються між собою, адже характеризують державний кредит з різних позицій: одні з них – за змістом, інші – за формою та юридично-правовим статусом тощо.

Таблиця 1

**Методичні підходи щодо тлумачення сутності
поняття «державний кредит»**

Автор(и)	Трактування
Біла О.Г., Чуй І.Р.	Державний кредит – «сукупність економічних відносин між державою в особі органів влади і управління, з одного боку, і резидентами та нерезидентами, – з другого, при яких держава традиційно вступає у ролі позичальника (рідше кредитора та гаранта)» [2, с. 210].
Базилевич В. Д., Баластрик Л.О.	Державний кредит – це «відносини між державою та іншими економічними суб'єктами з приводу мобілізації додаткових грошових коштів на умовах добровільності, платності, строковості, в яких держава виступає як позичальник або гарант» [1, с. 137].
Венгер В.В.	Державний кредит – «грошові відносини, що виникають між державою і юридичними та фізичними особами у зв'язку з мобілізацією тимчасово вільних коштів у розпорядження органів державної влади та їхнім використанням на фінансування державних витрат» [3, с. 235].
Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С.	Державний кредит – «залучення державою тимчасово вільних коштів юридичних і фізичних осіб у розпорядження відповідних органів державної влади для використання їх на фінансування державних витрат» [4, с. 183].
Кириленко О.П.	Державний кредит – «сукупність відносин, в яких держава виступає в ролі позичальника коштів, кредитора і гаранта» [5, с. 171].
Ковальчук С.В., Форкун І.В.	Державний кредит – «сукупність відносин, в яких держава виступає позичальником, а суб'єкти господарювання чи фізичні особи – кредиторами держави внаслідок купівлі її цінних паперів» [6, с. 376].
Кремень О.І., Кремень В.М.	Державний кредит – це «система економічних відносин, що виникають між державою та фізичними і юридичними особами (фінансово-кредитними установами, корпораціями, іноземними урядами, міжнародними фінансовими організаціями та ін.) з приводу мобілізації грошових коштів на кредитній основі (на умовах платності, строковості, поворотності), у яких держава може виступати як позичальник, кредитор або гарант» [7, с. 118].

Продовження таблиці 1

Кудряшов В.П.	Державний кредит – це «залучення державними органами управління грошових коштів на умовах позики» [88, с. 374].
Романенко О.Р., Огородник С.Я., Зязюн М.С., Славнова А.А.	Державний кредит – «сукупність кредитних відносин, у яких однією із сторін є держава, а кредитором чи позичальником – юридичні і фізичні особи» [9, с. 208].
Федосов В.М.	Державний кредит є «сукупністю економічних відносин, що виникають, з одного боку, між державою, а з іншого, – фізичними або юридичними особами з приводу мобілізації додаткових фінансових ресурсів на кредитній основі, тобто на умовах поверненості, строковості та платності. В таких економічних відносинах держава може виступати як позичальник, кредитор або гарант» [10, с. 406].

Примітка. Складено автором

Так, О. Біла та І. Чуй у своєму трактуванні зазначають, що учасниками кредитних відносин можуть бути резиденти та нерезиденти країни, відповідно можна зробити висновок про те, що має місце функціонування внутрішнього і зовнішнього видів державного кредиту. В. Базилевич і Л. Баластрик відмічають, що держава у кредитних відносинах може виступати як позичальник або гарант, але нехтують той факт, що держава може виступати також в якості кредитора.

В. Венгер наголошує на тому, що використання державного кредиту здійснюється саме на покриття державних витрат. Дуже подібним до нього за змістом є визначення А. Загороднього, Г. Вознюк і Т. Смовженко. О. Кириленко у своєму визначенні здебільшого схиляється лише до суб'єктивних аспектів даного поняття, а саме зазначає, що державний кредит визначається через сукупність відносин, при яких держава виступає як позичальник, гарант чи кредитор.

С. Ковальчук та І. Форкун зазначають, що держава виступає лише позичальником кредитних ресурсів, у той час як фізичні та юридичні особи – кредиторами. На нашу думку, це доволі вузьке визначення державного кредиту і однобоке, лише з позиції користувача вільних кредитних ресурсів. О. Кремень та В. Кремень подають доволі розгорнуте тлумачення державного кредиту, включаючи до його складу сукупність юридичних осіб, котрі можуть вступати у такі відносини за умови укладення кредитних договорів. В. Кудряшов визначає сутність поняття дуже вузько, зазначаючи лише суб'єкта кредитних відносин у якості позичальника без жодної додаткової інформації, хто може виступати кредитором чи гарантом. О. Романенко, С. Огородник, М. Зязюн, А. Славнова зазначають виключно учасників кредитних відносин з обох сторін.

Імпонує позиція В. Федосова, який під державним кредитом розуміє сукупність економічних відносин, що виникають, з одного боку, між державою, а з іншого – фізичними або юридичними особами з приводу мобілізації додаткових фінансових ресурсів на кредитній основі, тобто на умовах

поверненості, строковості та платності, в яких держава може виступати позичальником, кредитором або гарантом.

Слід відмітити, що в умовах постійного дефіциту фінансових ресурсів держави, державний кредит повинен слугувати вагомим інструментом залучення коштів з метою стимулювання економічного зростання країни. До використання залучених коштів у вигляді державного кредиту на погашення бюджетного дефіциту чи його спрямування на забезпечення зростання соціальних гарантій населенню потрібно підходити досить виважено, адже жити в борг країна тривалий час не зможе.

Список використаних джерел:

1. Базилевич В. Д., Баластрик Л. О. Державні фінанси: навчальний посібник: К.: Атіка, 2002. 368 с.
2. Біла О. Г., Чуй І. Р. Фінанси: навчальний посібник. Львів: Магнолія, 2010. 389 с.
3. Венгер В. В. Фінанси: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2009. 432 с.
4. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. Фінансовий словник. К.: Знання, 2002. 566 с.
5. Кириленко О. П. Фінанси (теорія та вітчизняна практика): навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2002. 212 с.
6. Ковальчук С. В., Форкун І. В. Фінанси: навчальний посібник. Львів: Новий світ, 2006. 568 с.
7. Кремень О. І., Кремень В. М. Фінанси: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2012. 416 с.
8. Кудряшов В. П. Курс фінансів: навч. посіб. К.: Знання, 2008. 431 с.
9. Романенко О. Р., Огородник С. Я., Зязюн М. С., Славкова А. А. Фінанси: навчально-методологічний посібник для самостійного вивчення дисципліни. К.: КНЕУ, 2003. 387 с.
10. Федосов В. М. Теорія фінансів. К.: Центр учбової літератури, 2010. 576 с.